ОСОБЛИВОСТІ РОЗШИРЕННЯ БАЗИ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Шуневич А.С.,
аспірант, кафедра національної економіки та фінансів,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: shunevychas@krok.edu.ua,
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6375-3056

Ефективність податкової системи будь-якої країни визначається тим, наскільки успішно та цілеспрямовано вона вирішує комплекс завдань, які пов’язані з забезпеченням виконання дохідної частини Державного бюджету України у вигляді податкових надходжень, регулюванням економічних процесів та вирішенням комплексу соціально-економічних проблем.

На сьогодення одним із найбільш дієвих інструментів наповнення бюджету залишається специфічний акциз, який в українській податковій системі представлений акцизним податком.

Через особливості функціонування акцизів в системі непрямих податкових платежів, їх здатності до відносної рівномірністю надходжень в регіональному розрізі та швидкої мобілізації до бюджету, акцизи містять в собі прихований резерв фіскального потенціалу через розширення як бази оподаткування так і джерел мобілізації коштів, що у поєднанні з чітким визначення нових сфер застосування, може слугувати суттєвим ресурсом для додаткового фінансування дохідної частини бюджету країни.

Діюче податкове законодавство визначає акцизний податок, як непрямий податок на споживання окремих видів товарів або продукції, визначених як підакцизні та включається до ціни таких товарів або продукції [1, ст.14].

Перелік таких товарів є виключним та включає в себе:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
- тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну включно;
- пальне;
- автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи;
- електрична енергія [1, ст.215].

Відповідно до ст.23 база оподаткування - це фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання [1, ст.23].

Проаналізувавши чине законодавство Європейського Союзу та України можна визначити, що потенційно одним із джерел збільшення фіскального потенціалу акцизного податку є імплементація положень Директиви Ради ЄС 2003/96/ЄС «Про реструктуризацію системи Співтовариства з оподаткування продуктів енергії та електроенергії», відповідно до якої акцизом обкладаються не тільки нафтопродукти, а також і природний газ, вугілля, електроенергія. Варто відмітити, що при цьому акцизним податком ці види енергетичної

продукції не підлягають оподаткуванню, якщо вони використовуються як сировина або в електролітичних і металургійних процесах [2].

Згідно чинного законодавства споживання енергетичного вугілля не виступає як підакцизний товар , хоча аналіз ініціатив уряду засвідчив, що плани про надання згоди на адаптацію норм акцизного податкового законодавства до вищевказаної директиви, і як результат розширення бази оподаткування існують з 2007 року [3].

Доцільність функціонування вказаних акцизних податків у пропонованій формі зумовлено економічною природою акцизів, особливістю яких є, крім виконання фіскальної функції, тобто отримання податкових надходжень, виконує також регулюючу функцію, що проявляється у зниженні споживання відповідних підакцизних товарів, так як споживання електроенергії, природного газу, нафтопродуктів та спалювання енергетичного вугілля спричиняє забруднення довкілля і як наслідок наносить шкоду суспільству.

Так, згідно законодавства Європейського Союзу, а саме додатку 1 до Директиви 2003/96/ЕС акцизний податок на кокс та вугілля має мінімальну ставку в розмірі 0,15 євро / 1000 гігаджоулів (1гДж дорівнює 0,0316 тон енергетичного вугілл) для бізнесу та 0,33 євро / 1000 гігаджоулів для всіх інших категорій [4].

На основі даних Міністерства енергетики та вугільної промисловості України та Державної фіскальної служби України щодо видобутку енергетичного вугілля в період 2017-2019 років, визначимо потенційно втрачені доходи державного бюджету, які стали б можливі при ведені акцизу на енергетичне вугілля.

Таблиця 1

Ретроспективний аналіз потенційних надходжень від введення акцизу на енергетичне вугілля за 2017-2019 роки.

Показник	2017	2018	2019
Обсяги імпорту енергетичного вугілля, млрд. тон.	19,7	21,38	19,1
Видобуток енергетичного вугілля приватними підприємствами, млрд. тон.	28,1	27,47	24,9
Видобуток енергетичного вугілля підприємствами Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, млрд. тон.	3,9	3,5	2,7
Акцизні надходження за мінімальною ставкою від імпортованого енергетичного вугілля, млрд. грн.	6,28	7,18	5,78
Акцизні надходження за мінімальною ставкою від приватних підприємств, млрд. грн.	4,06	4,19	3,42
Акцизні надходження за мінімальною ставкою від державних підприємств, млрд. грн	1,24	1,2	0,82
Загальні акцизні надходженння за мінімальною ставкою, млрд. грн.	11,58	12,57	10,02

Джерело: Побудовано автором на основі даних Міністерства енергетики та вугільної промисловості України [3] та Державної фіскальної служби [4]

Як бачимо з наведених розрахунків введення акцизу на вугілля, може значно збільшити надходження від акцизного податку. Конвертація валюти розрахована за середнім офіційним курс гривні до іноземних валют НБУ в 2017 (30.42 грн/євро) , 2018 (32,14 грн/євро) та 2019 (28,95 грн/євро) році [6].

Так, відповідно до розрахованих даних , за вказаний період державний бюджет втратив 34,17 млрд. грн. потенційних доходів, що підтверджує нашу думку, що повна імплементація цієї директиви являє собою можливий фіскальний резерв збільшення надходжень акцизного податку за рахунок розширення податкової бази.

Варто відмітити, що встановлення акцизу на вугілля для генерації електроенергії та опалення призведе не тільки до росту цін для населення та промисловості, а і до зростання заборгованості з комунальних послуг.

В той же час, стимулювання переходу на більш дешевші альтернативні джерела електроенергії та проведення політики енергоефективності промислового сектору та житла для населення, в перспективі дозволить звести споживання вугілля до мінімуму і як наслідок зменшення надходжень від запропонованого акцизного податку.

Варто відмітити і думку українських вчених, які зазначають, що зважаючи на рівень енергоефективності національної економіки, питання повної імплементації положень даної директиви в законодавство України в короткостроковій перспективі може суттєво вплинути на рівень конкурентоспроможності національних товаровиробників [7,с.220].

Підводячи підсумки ми дійшли наступних висновків. На сьогодення в цілому Україна має в резерві потенційні фіскальні ресурси у вигляді запровадження акцизів з енергетичного вугілля. На основі даних Міністерства енергетики та вугільної промисловості України та Державної Фіскальної служби нами було розраховано що за період 2017-2019 було втрачено 34 млрд. грн. або в середньому 11 млрд. грн. щорічно потенційних акцизних надходжень.

В той же час приведення чинного законодавства до умов Директиви Ради ЄС 2003/96/ЄС «Про реструктуризацію системи Співтовариства з оподаткування продуктів енергії та електроенергії» немає часових обмежень та на нашу думку має здійснюватися Україною , перш за все , залежно від власної політики у сфері захисту навколишнього середовища та потреб у додаткових джерелах доходу Державного бюджету України.

Список використаних джерел:

1. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. №13-17. Ст. 112

2. Директива Ради ЄС від 27 жовтня 2003 року №2003/96/ЄС про реструктуризацію системи Співтовариства щодо оподотакування енергопродуктів та електронерегії: URL: https://minjust.gov.ua/files/general/2020/09/25/20200925143448-54.doc

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 року № 90-р «Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2007 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Кабінет Міністрів України. 2007.

4. *Інформація Міністерства енергетики та захисту довкілля України про виконання завдання з видобутку рядового вугілля в 2017 - 2019 роках. URL:http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245435525&cat_id=245183238*
5. *Інформація Державної фіскальної служби України щодо сумарного обсягу імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодом УКТЗЕД «2701.Вугілля кам'яне, антрацит». URL: http://sfs.gov.ua/ms/f11*
6. *Річний середній курс гривні до іноземних валют за даними НБУ .URL: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls*
7. *Коротун В.І., Брехов С.С., Новицька Н.В. Трансформація акцизної політики України: монографія / за заг. наук. ред. В.І. Коротуна . Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. 400 с.*